

Krajina

1. Co je krajina a čím je tvořena

Specifický přístup geografie k problematice krajiny a životního prostředí vychází z postavení geografie na rozhraní přírodních, společenských a technických věd. Analýzy, které poskytují dílčí geografické disciplíny a různé jiné obory přírodních věd, jí umožňují komplexní pohled na přírodu a krajinu.

Země sestává ze soustředně uspořádaných geosfér. Geografie se zabývá především těmi geosférami, které se nacházejí při povrchu pevného zemského tělesa.

Geosféry se při povrchu Země stýkají a částečně se navzájem i prostupují. Mnoha vazbami jsou spojeny ve složitý systém, který nazýváme krajinná (geografická) sféra. Za její spodní hranici považujeme rozhraní mezi zemskou kůrou a zemským pláštěm v hloubce cca 6 - 8 km pod oceánskými pánevemi a cca 35 km pod kontinenty. Horní hranice krajinné sféry bývá ztotožňována buď s horní hranicí troposféry (cca od 8 km nad póly do 18 km nad rovníkem) nebo s přechodem stratosféry v mezosféru (ve výšce 50 - 60 km nad zemským povrchem).

V krajinné (geografické) sféře se nacházejí látky nezbytné k existenci organismů (včetně člověka). Dochází v ní také k výměně látek a energie. Je geosférou, ve které existuje lidská společnost. Proto je důležité studovat nejen její současný stav a stav jejích složek, ale i její vývoj, a někdy usměrňovat procesy v ní probíhající. Zvláště důležitá je část krajinné sféry při zemském povrchu (georeliéfu), kde žije nejvíce organismů a kde se soustřeďují lidské aktivity.

Výsek krajinné sféry, který obsahuje příslušné části všech geosfér (tj. části zemské kůry, pedosféry, kryosféry, troposféry, stratosféry, hydrosféry, biosféry a socioekonomické sféry) nazýváme **krajina**. Výseky složek krajinné sféry jsou tedy i **složkami krajiny**. Nejstarší krajinnou složkou je hornina a nejmladší lidská společnost.

Krajina se neskládá jenom z krajinných složek, ale i z **krajinných prvků**. Krajinné prvky jsou přírodní (lesy, louky, skály, sutě, náplavy, řeky, potoky, jezera) a antropogenní (kamenolomy, haldy, skládky, vodní nádrže, kanály a jiná technická díla, lidská sídla). Složky stejně jako prvky krajiny ovlivňují její vzhled. Právě jejich poměrným zastoupením se krajiny od sebe odlišují (např. krajina horská od krajiny nížinné, zemědělská krajina od krajiny průmyslové a městské).

- Nyní přejděte k úkolu č.1 – viz příloha. Po jeho vyřešení pokračujte ve studiu tohoto textu.

2. Krajinná struktura

Krajinnou strukturou rozumíme určité horizontální a vertikální uspořádání krajinných prvků a složek, jejich kombinaci a vztahy (vazby). Jednotlivé prvky (složky či části) krajiny lze dle podobných charakteristik sdružit do tří skupin, které se označují jako primární (prvotní), sekundární (druhotná) a terciární struktura krajiny; můžeme si je také představit jako jednotlivé vrstvy, do kterých reálnou krajinu rozdělíme (viz obrázek). Zpravidla pracujeme s tímto pojetím pro konkrétní menší území (může to být např. okolí školy nebo katastr obce).

struktura). To má ale nevhodné architektonické řešení (fialová barva fasád, umístění na kopci měnící pohledové panorama mnoha okolních míst, vybudování široké asfaltové cesty, rozsáhlého parkoviště a sportoviště nahrazující původní kulturní louky). Původní duch místa, založený na reliktech kulturní činnosti generací předků v krajině, zaniká (*4. struktura krajiny*), v místě se utváří nový náboj, definovatelný spíše tržním principem konzumní spotřeby, pro dřívější návštěvníky ztrácí tato proměněná krajina svoji atraktivitu, své kouzlo...

- Nyní přejděte k úkolu č. 2 – viz příloha

Zdroje:

Učebnice krajinné ekologie <http://www.uake.cz/frvs1269/index.html>

Trávníček J.: Krajinná struktura